

פְּרֻשֵׁת שְׁפָטִים (Softim (5Mózes 16:18–21:9.)

Szemelvények

שְׁפָטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָהֶם בְּכֹל שְׁעָרֵי אֲשֶׁר יְהוּה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ, וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפָּט צְדָק.
(דברים טז, יח)

Bírákat és felügyelőket adj magadnak minden kapudban, amelyeket az Örökkévaló, a te Istened neked ad, törzseid szerint, hogy ítéljék a népet igaz ítélettel. (5Mózes 16:18.)

– שְׁפָטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָהֶם הַפּוֹסְקִים אֶת הַדִּין – **Bírákat és felügyelőket...** –
Ítélező bírákat, akik jogi döntéseket hoznak. –
– וְשֹׁטְרִים הָרוֹדִין אֶת הָעָם – És felügyelőket, akik végrehajtják a népen [a bírák döntéseit] –
– אַחֵר מִצְוַתְּךָ – a rendelvek tiszteletben tartására, –
– אֶזְאָלְתָּ, הוּא שֶׁמֶכִּין וְכוֹפֵתִין – azáltal, hogy testi fenyegetésben részesítik [az engedetleneket] –
– בְּמַקֵּל וּבְרִצּוּעָה – furkósbotokkal és korbáccsal, –
– עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו אֶת דִּין הַשּׁוֹפֵט – míg csak alá nem vetik magukat a bírói döntésnek.

– מִיְדֵי עִיר וָעִיר – Minden egyes városodban. [A „kapudban” a bibliai szövegekben rendszerint „városodban, helységedben” értelemmel szerepel.]

– מוֹסֵב עַל תִּתֶּן לָהֶם לְשִׁבְטֶיךָ – **...törzseid szerint...** –
Ez az „adj magadnak”-ra vonatkozik, –
– שְׁפָטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָהֶם לְשִׁבְטֶיךָ – [mint ha a következő sorrendben állna mondat:] Bírákat és felügyelőket adj magadnak törzseid szerint, –
– בְּכֹל שְׁעָרֵי אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ – minden kapudban, amelyeket az Örökkévaló, a te Istened neked ad. –
– מְלַמֵּד – Ez azt tanítja, –
– לְכֹל שֶׁבֵט וְשִׁבְט – minden egyes törzs –
– וּבְכֹל עִיר וָעִיר – és minden egyes város számára.

– מִנְּהַל דִּינֵי מִמְחִים וְצַדִּיקִים – **...hogy ítéljék a népet...** –
Hozzáértő és becsületes bírákat nevezzenek ki, –
– לְשֹׁפֵט צְדָק – hogy becsületesen ítéljezenek.

וְלֹא תִקֵּים לָהֶם מִצְבָּה, אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוּה אֱלֹהֶיךָ. (דברים טז, כב)

És ne állíts fel magadnak oszlopot, amit gyűlöl az Örökkévaló, a te Istened. (5Mózes 16:22.)

– מִצְבַּת אֶבֶן אֶחָת – **És ne állíts fel magadnak oszlopot...** –
Egyetlen kőből való oszlopot, –
– לְהִקְרִיב עָלֶיהָ – hogy azon áldozatokat mutassanak be, –
– אֲפִלּוּ לְשָׁמַיִם – akárha az Ég számára is.^[1]

– אֲשֶׁר שָׂנֵא – **...amit gyűlöl az Örökkévaló...** –
Kövekből készült oltár –
– וּמִזְבֵּחַ אֲדָמָה – vagy földből készült oltár –
– צִוָּה לַעֲשׂוֹת – az, amelynek [készítésére] az Örökkévaló parancsot adott, –
– וְזֶה זֶה שָׂנֵא – ezt azonban gyűlöli, –
– כִּי חָק הָיְתָה לְכַנְעָנִים – mert ez a kánaániták szokása volt. –
– אֶזְאָלְתָּ עַל פִּי – az ósatyák –
– בִּימֵי הָאֲבוֹת – [És] noha becsben tartotta az illetet –
– שֶׁהָיְתָה אֶהְוָה לוֹ

idején,[2] – עֲכָשׁוּ שְׂגָאָה – ma mégis gyűlöli [az ilyen oszlopokat], – מֵאֲחֵר –
נָרָה – שְׁעֲשֹׂאוּהָ אֵלָיו חֵק לַעֲבוּדָה זָרָה – mert [a kánaániták] ezeket bálványimádó
szokássá tették.

כִּי יִמָּצֵא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׂעָרֶיךָ אִשָּׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ. (דברים יז, ב)

Ha akad közötted, kapuid egyikében, amelyet az Örökkévaló, a te Istened neked ad, férfi vagy nő, aki azt teszi, ami helytelen az Örökkévaló, a te Istened szemében, megszegvén szövetségét... (5Mózes 17:2.)

Amelyet – אֲשֶׁר כָּרַת ה' אִתְּכֶם – **...megszegvén szövetségét...** – לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ
kötött velük, [azaz a néppel,] – שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה – megtiltva [nekik] a
bálványimádást.

עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךְ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה, לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר נִגִּידוּ לָךְ יָמִין
וּשְׂמָאל. (דברים יז, יא)

A tan szerint, amelyre téged tanítanak, és az ítélet szerint, amelyet kimondanak neked, cselekedjél; ne térj el a szótól, amelyet neked mondanak se jobbra, se balra. (5Mózes 17:11.)

Még ha azt mondja is – אֶפְלוֹ אוֹמֵר לָךְ – **...se jobbra, se balra.** – יָמִין וּשְׂמָאל
neked, – וְעַל שְׂמָאל שֶׁהוּא יָמִין – vagy a bal – עַל יָמִין שֶׁהוּא שְׂמָאל – hogy a jobb bal –
[azaz, még ha nyilvánvalónak tetszik is előtted, hogy a bírák tévednek, engedelmeskedj döntéseiknek]; – וְכָל שִׁכְנֹן – És még inkább
[követned kell szavaikat, ha egyértelmű dolgokra utasítanak, olyanokra, amelyek úgy tűnnek, mint amikor] – שֶׁאוֹמֵר לָךְ – azt mondja
neked [valaki] – עַל יָמִין יָמִין – hogy a jobb a jobb – וְעַל שְׂמָאל שְׂמָאל – a bal
pedig a bal.

רַק לֹא יִרְבֶּה לּוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת הָעָם מִצְרַיִמָּה לְמַעַן הַרְבוֹת סוּס, וַיְהִי אִם לָכֶם לֹא תִסְפוּן לְיִשׁוּב
בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד. (דברים יז, טז)

Csak ne szerezz magának sok lovat, és ne vigye vissza a népet Egyiptomba, hogy sok lovat szerezz; mert az Örökkévaló azt mondta nektek: ne térjetek többé vissza ezen az úton.(5Mózes 17:16.)

– אֵלָּא כְּדֵי מְרַכְבְּתוֹ – **...ne szerezz magának sok lovat...** – לֹא יִרְבֶּה לּוֹ סוּסִים
– שְׁלֹא יָשִׁיב אֶת הָעָם מִצְרַיִמָּה – csak amennyi a hintójához szükséges, –
– **hogy ne térítse vissza a népet Egyiptomba,** – שֶׁהַסּוּסִים בָּאִים מִשָּׁם – mert
ahogy Salamonnál írva van: – כָּמָה שְׂנֵאָמַר בְּשִׁלְמָה – „Egyiptomból hozatott fel,
egy szekér hatszáz ezüstbe, – וַתַּעֲלֶה וַתִּמָּצֵא מִרְכָּבָה מִמִּצְרַיִם בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף – [3] –
egy ló pedig százötvenbe került”.

ראשית דגנה תירשף ויצהררה וראשית גז צאנה תתן לו. (דברים יח, ד)

Gabonádnak, mustodnak és olajodnak elejét és juhod nyírásának elsejét adjad neki. (5Mózes 18:4.)

ראשית דגנה – Gabonádnak... elejét... – זו תרומה – Ez a *trumá*-adományra utal. – ולא פּרש בה שְׁעוֹר – A mennyiség nincs meghatározva [a Tórában]. – אָבֵל רבֹּתֵינוּ וְנָתַנוּ בָּהּ שְׁעוֹר – A bölcsek mindazonáltal megállapították a konkrét mennyiségeket. – עֵין יָפָה – A bőkezű adomány: – אֶחָד מֵאַרְבָּעִים – [a teljes termés] egy negyvened része. – עֵין רָעָה – A fukar szemmel kimért adomány [azaz a minimum mennyiség]: – אֶחָד מִשְׁשִׁים – egy hatvanad [rész]. – בֵּינוּנִית – A közepes [mértékű] adomány: – אֶחָד מִחֲמֵשִׁים – egy ötvened [rész]. – וְסִמְכוּ עַל הַמִּקְרָא – Szentírási alátámasztást is találtak – שְׁלֹא – שְׁנֹאמַר – az egy hatvanadnyi minimális mennyiséghez, – לְפָחַת מֵאֶחָד מִשְׁשִׁים – mivel írva van: [9] – שְׁשִׁים הָאֵיפָה – „egy hatod éfá-t – מִחֲמֵר הַחֲטִיִּם – minden *chomer* [10] árpából.” – מֵאֵיפָה חֲצִי סָאָה – Mármost egyhatod éfá az fél szeá. [11] – כְּשִׂאתָהּ נוֹתֵן חֲצִי סָאָה לְכוֹר – Ha valaki félszeá-t ad egy *kor*-ból, – הָרִי אֶחָד מִשְׁשִׁים – akkor az [éppen] egy hatvanad, – שְׁהִכּוֹר – mivel a *kor* harminc szeá-ból áll.

...és juhod nyírásának elsejét... – כְּשִׂאתָהּ גֹזֵז צֹאנֶךָ בְּכֹל שָׁנָה – Minden évben, amikor megnyírod juhaidat, – תֵּן מִמֶּנָּה רֵאשִׁית לַכֹּהֵן – annak elejét add a *kohén*-nek. [Nem „az első nyírást”, azaz a teljes első nyírást kell odaadni a kohénnek, hanem csupán a nyírást „elejét”, azaz évente annak csak egy részét.] – ולא פּרש בה שְׁעוֹר – A mennyiség nincs meghatározva [a Tórában], – וְרַבּוֹתֵינוּ וְנָתַנוּ בָּהּ שְׁעוֹר – a bölcsek mindazonáltal megállapítottak egy konkrét mennyiséget: – אֶחָד מִשְׁשִׁים – egy hatvanad. – וְכַמָּה צֹאן חֲיֹבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגֹּז – Hány juhtól van a nyírást elejének kötelezettsége? – חֲמֵשׁ רְחִלוֹת – Öt anyajuhtól, – שְׁנֹאמַר – amint írva van: – וְחֲמֵשׁ צֹאן עֲשׂוּיֹת – „öt juhot elkészítve.” [12] – רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר – Ákivá rabbi azt mondta [innen lehet ezt levezetni]: – רֵאשִׁית גֹּז שְׁתִּים – „nyírásának elsejét” – [ez] kettő [hiszen ha van „elseje” az már azt feltételezi, hogy több van mint egy]. – צֹאנֶךָ אַרְבָּעָה – „juhodnak” – négy. – תֵּתֵן לוֹ הָרִי חֲמִשָּׁה – „adjad neki” – öt.

לֹא יִמָּצֵא בָּךְ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבֵתוֹ בְּאֵשׁ, קֶסֶם קְסָמִים מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף. (דברים יח, י)

Ne találtassék közötted olyan, aki keresztülvezeti fiát vagy leányát a tűzön, aki varázslást úz, jósoló, jövendőmondó és varázsló. (5Mózes 18:10.)

...olyan, aki keresztülvezeti fiát vagy leányát a tűzön... – מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבֵתוֹ בְּאֵשׁ – Ezen a kifejezésen [Ugyanis] így imádták „Molech”-et. – עוֹשֶׂה מְדוּרוֹת – és ומַעֲבִירוֹ בֵּין שְׁתֵּיהֶם – Két oldalt tüzet raktak, – אֵשׁ מִכָּאן וּמִכָּאן – keresztülvezették közöttük [a gyermeket].

...aki varázslást úz... – אֵינְהוּ קוֹסֵם – Ki a varázsló? – אֵי אֵלֶּה אֵת מִקְלוֹ – Aki megragadja varázspálcáját, – וְאוֹמֵר – és azt kérdi [tőle]: – אֵם אֵלֶּה אֵם לֹא –

אלה – „Menjek, vagy ne menjek?” – וכן הוא אומר – Ezzel kapcsolatban az áll [a Szentírásban]:[13] – עמי בעצו ישאל – „Népem a fától kér tanácsot, – ומקלו – és a bot ad neki kijelentést”!

אלו נותני עונות – Akiva rabbi azt mondta, – רבי עקיבא אומר – **...jósoló...** – מועון – hogy ez azokra utal, akik időpontokat jósolnak. – שאומרים – kijelentve, – יפה להתחיל – kedvezőek [dolgok] – עונה פלונית – hogy bizonyos időpontok – megkezdéséhez. – וחכמים אומרים – A bölcsek [viszont] azt mondták, – אלו – hogy ez a bűvészekre utal. – אוטוי העינים

– [Aki olyan jelekből jósol, mint amikor például] egy morzsa kihullik a szájából, – צבי הפסיקו בדרך – מנחש – egy szarvas keresztezi az útját – מקלו נפל מידו – vagy a botja kihull a kezéből.

תמים תהיה עם יהוה אלהיך. (דברים יח, יג)

Légy teljesen az Örökkévalóval, a te Isteneddel! (5Mózes 18:13.)

– תמים תהיה עם ה' אלהיך – **Légy teljesen az Örökkévalóval, a te Isteneddel!** – ותצפה לו – Légy Vele teljes bizalommal, – ואתה – számítva Rá. – ולא תחקור אחר העתידות – Ne kutasd a jövőt, – אלא כל מה שישבא – fogadd el azt teljes bizalommal. – ואתה תהיה עמו – Akkor [így] Vele leszel, – ואתה תהיה עמו – örökrészévé [fogad].

אף הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים, ומת הנביא שהוא. (דברים יח, כ)

De a próféta, aki gonosz szándékkal szól valamit Nevemben, amit nem parancsoltam neki, hogy elmondja, és aki más istenek nevében beszél, az a próféta haljon meg. (5Mózes 18:20.)

– **...amit nem parancsoltam neki, hogy elmondja...** – אשר לא צויתיו לדבר – אכל צויתיו לחברו – [Még ha egy prófétának tudomása van is egy olyan üzenetről, amelyet nem neki,] hanem egy társának hagytam meg, [még azt sem hozhatja a nép tudtára].

– **...és aki más istenek nevében beszél...** – אפלו – ואתה תהיה עמו – még ha magát a törvényt helyesen értelmezi is, – לאסור את – megtiltva azt, ami valóban tilos – ואתה תהיה עמו – és megengedve azt, ami engedélyezett.

– **...haljon meg.** – בנק – Megfojtás által.[14] – שלשה מיתתו בידי אדם – Három esetben a kivégzést ember hajtja végre: – המתנבא – olyan [próféta] esetében, aki olyan prófétai üzenet kohol, – מה שלא שמע – amelyet nem is hallott; – ומה שלא נאמר לו – olyan [próféta] estében, aki közread egy prófeciát, amelyet nem ő kapott, – ונאמר לחברו – hanem az ő prófétatársa; – והמתנבא בשם עבודה זרה – valamint olyan [próféta] esetében, aki egy bálvány nevében prófétál. – אכל הכובש את נבואתו – Mindazonáltal az, aki visszatartja a [neki átadott] prófeciát, – והעובר על

és – על ידי שנאָתוּ – **De ha valaki gyűlöli felebarátját** – וכי יִהְיֶה אִישׁ שֵׂנְאָ לרַעְהוּ – gyűlöletében – הוא בָּא לִידֵי וְאַרְבַּ לּוֹ – odáig jut, hogy **lesben áll...** – מִכָּאן אָמְרוּ – ebből tanítják [bölcseink]: – עֵבֶר אָדָם עַל מִצְוָה קְלָה – az ember [először csak] egy könnyű parancsolatot szeg meg, – סוּפוֹ – de a vége az lesz, – לְעֵבוֹר עַל – לפי שעֵבֶר עַל לֹא – hogy egy komoly parancsolatot fog áthágni. – מִצְוָה חֲמוּרָה – סוּפוֹ לְבֹא לִידֵי – [Itt is:] Mivel áthágta a „ne gyűlölj” parancsát,[19] – תִּשְׁנֵא – a végén eljutott a vérontáshoz. – לְקֹדֶה נֶאֱמַר – Ezért is van így írva: – פִּי יִהְיֶה אִישׁ שֵׂנְאָ לרַעְהוּ וְגוֹ' – „De ha valaki gyűlöli felebarátját...”, – שִׁקְיָה לּוֹ – „Ha felkel valaki és meglesifelebarátjái – וְהִכְהוּ נִפְשׁ – és megüti, úgy, hogy meghal” [a gyűlölet megemlézése nélkül].

לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עֶוֹן וְלְכָל חַטָּאת בְּכָל חַטָּא אֲשֶׁר יִחַטָּא, עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֲדִים יָקוּם דְּבָר. (דברים יט, טו)

Egy tanú ne álljon meg valaki ellen bármely véteknél, bármely bűnnél és bármely vétségnél, amit elkövet; két tanú ajka alapján, vagy három tanú vallomása alapján álljon meg a dolog.(5Mózes 19:15.)

כָּל עַד – **Egy tanú...** – זֶה בְּנֵה אֵב – Ez egy alapszabályt határoz meg: – שְׁבַתוֹרָה – Valahány helyen tanút említ a Tóra, – שְׁנַיִם – [az utalás] két [tanúra vonatkozik], – אֶלָּא אִם כֵּן פָּרַט לָהּ בּוֹ אֶחָד – hacsak nem emeli ki a szöveg, hogy egyre [vonatkozik].

לְהִיּוֹת חֲבָרוֹ נֶעֱנַשׁ – **...bármely véteknél, bármely bűnnél...** – לְכָל עֶוֹן וְלְכָל חַטָּאת – **...bármely véteknél, bármely bűnnél...** – על עדותו – Hogy tanúvallomása alapján felebarátját megbüntessék, – עוֹנָשׁ גּוֹף – sem testi fenyítés, – וְלֹא עוֹנָשׁ מָמוֹן – sem pénzbüntetés esetén.[20] – אֶבְלָ קָם הוּא – Mindazonáltal, [a Tóra azt tanítja, hogy csupán a büntetés haladja meg egy egyedüli tanú hatáskörét, így hát] odaállhat [a bíróság elé], – לְשִׁבּוּעָה – hogy [a vádlottat] esküvésre bírja. – תָּן לִי מְנָה שֶׁהֲלוֹיִתִּיךָ – Ha valaki azt mondja felebarátjának: – אָמַר לְחֲבָרוֹ – „Fizesd vissza azt, amit kölcsönöztem neked,” – אָמַר לּוֹ – mire az: – אֵין לָהּ – „Nem tartozom neked semmivel,” – אֵין לָהּ – és egy tanú állítja, – וְעַד אֶחָד מְעִידוֹ – hogy az illető igenis tartozik, – חֵיב לְשִׁבְעַ לּוֹ – akkor az illető köteles esküt tenni.

De nem – וְלֹא שִׁקְיָתְבוּ עֲדוּתָם – **...két tanú ajka alapján...** – עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים – írhatják meg tanúvallomásukat – בְּאַגְרָת – egy levélben – וַיִּשְׁלְחוּ לְבֵית דִּין – és nem küldhetik azt el a bíróságra;[21] – וְלֹא שִׁיַּעֲמֹד תוֹרְגָמָן – sem tolmács nem állhat – בֵּין הָעֲדִים וּבֵין הַדַּיָּנִים – a tanúk és a bírák között. [Noha a tanúk szóban tanúskodnak, mégsem teljesítik az „...ajka alapján” kitételt, csupán ha közvetetten szólnak a bírákhoz.]

וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה, לִפְנֵי הַפְּהִנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַיָּמִים הָהֵם. (דברים יט, יז)

Akkor álljon a két férfiú, [és] akik között a per van, az Örökkévaló színe elé, a papok, a bírák elé, akik abban az időben lesznek. (5Mózes 19:17.)

בְּעֵדִים הַפְּתוּב מְדַבֵּר – Az Írás itt tanúkról beszél [hiszen peres fél lehet akármennyi, de az az előírás, hogy két tanú kell]. – וְלָמַד – [Mivel az Írás férfit említ] ebből azt tanulhatjuk, – וְלָמַד – שְׂאִין עֵדוֹת בְּנָשִׁים – hogy a nők nem tanúskodhatnak, – וְלָמַד – שְׂאִין עֵדוֹתוֹן מְעֻמָּד – valamint [mivel a vers állást említ], hogy a tanúknak felállva kell tanúskodniuk.

אֵלֹהֵי בְּעָלֵי הַדִּין – Ezek a pereskedő felek. – אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב – **...akik között a per van...**

כְּאֵלֹהֵי – Olybá vegyék, – יְהוָה דוֹמָה לָהֶם – **...az Örökkévaló színe elé...** – לִפְנֵי ה' – עוֹמְדִין לִפְנֵי הַמָּקוֹם – mintha Isten színe előtt állnának, – שְׂנַאֲמַר – ahogy írva van: [22] – בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט – „[Isten...] a bírakkal együtt mond ítéletet”.

וְהַנְּשָׂאִים יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ, וְלֹא יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הַרְעָה בְּקֶרְבָּךְ. (דברים יט, כ)

És a többiek hallják, és féljenek, hogy ne tegyenek többé ilyen rossz dolgot közötted. (5Mózes 19:20.)

שְׂאִין כִּיִּינ הַכְּרֻזָּה – Innét tudjuk, – מִכָּאן – יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ – hogy kötelesség kihirdetni: – אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי נִהְרָגוּ – „Ez meg ez kivégeztetett – בִּירוֹשָׁה – על שְׂהוֹזְמוּ בְּבֵית דִּין – bíróság előtt tett összeesküvő tanúságtétel miatt.”

כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אִיבֵיךָ וַיִּרְאֶיךָ סוֹס וְרֶכֶב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם, כִּי יְהוּה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ מֵאֲרֶץ מִצְרָיִם. (דברים כ, א)

Midőn kivonulsz harcra ellenséged ellen, és látsz lovat és szekérhadat, nálad nagyobb sereget, ne félj tőlük; mert az Örökkévaló, a te Istened, aki felhozott téged Egyiptom országából, veled van. (5Mózes 20:1.)

אֶזְכָּר הַפְּתוּב יִצְיֵאת מִלְחָמָה לְכָאן – Az Írás ehhez [az ítélezés részleteiről szóló részhez] közel említette a harcra való kivonulást, – לֹמַר לָךְ – hogy megtanítsa: – שְׂאִין מִחֶסֶר אֲבָר יוֹצֵא – [ahogy az ítélezési részt lezáró mondatban a csonkításos esetekkel foglalkozott, ugyanúgy a háborúnál is szempont ez, vagyis] akinek hiányzik egy testrésze, az ne menjen a háborúba.

אִם עָשִׂיתָ – Egy másik magyarázat: – לֹמַר לָךְ – azt tanítja neked: – דָּבָר אֲחֵר – ha igaz ítéleteket hozol, – אַתָּה מְבֹטָח – biztos lehets benne, – מִשֹּׁפֵט צָדֵק – hogy amikor majd háborúba mész, – אַתָּה נוֹצֵחַ – győzni fogsz. – וְכֵן דָּוִד הוּא אוֹמֵר – Így szól Dávid is [a Zsoltárok könyvében]: [23] –

„Jogot és igazságot tettem, – ne engedj
át zsarolóimnak!” – בל תניחני לעוֹשְׁקֵי – עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצֶדֶק

...ellenséged ellen... – Tekintsd őket
ellenségeidnek. – אל תרחם עליהם – Ne szánd őket, – כי לא ירחמו עליך – mert ők
sem szánnak majd téged. – על איבך

...lovat és szekérhadat... – Az Én szememben – חֲשׂוּבִים – בעיני – סוס ורכב
– ezek [a lovak] olyanok, mintha egyetlen ló lennének. – וכן – כולם כסוס אחד
– והפית את מדון כאיש אחד – [24]:[24] – Hasonlóan ez áll [a Szentírásban] – הוא אומר
– „Úgy megvered Midjánt, mintha csak egy ember volna.” – וכן הוא אומר –
Továbbá:[25] – „Mert a fáraó lova (egyed számban)...
behatolt.” – כי בא סוס פרעה –

...nálad nagyobb sereget... – A te szemedben
számosnak tetszik, – רב – az Én szememben azonban nem
számosak. – אבך בעיני אינו רב –

ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם, אל ירד לבבכם אל תיראו ואל תתפזרו ואל
תערצו מפניהם. (דברים כ, ג)

**És szóljon hozzájuk: Halljad Izráel, ti ma készen álltok a harcra
ellenségeitek ellen, ne csüggedjen szívetek, ne féljete, ne
riadjatok meg, és ne rettegjetek tőlük. (5Mózes 20:3.)**

...ne csüggedjen szívetek... – A lovak
eszeveszett tombolása miatt. – מצהלת סוסים – אל ירד לבבכם

...ne féljete... – A pajzsok összeecsattanásától. – אלה תיראו

...ne riadjatok meg... – A kürtök rivalgásától. – ואל תתפזרו

...ne rettegjetek... – A sikolyoktól. – ואל תערצו

ויספו השטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הנרא וירד הלבב ילד וישב לביתו, ולא ימס את לבב אחיו
פלכבו. (דברים כ, ח)

**És beszéljenek még a tisztak a néphez és mondják: Ki az a férfi,
aki félénk és csüggedt szívű? Menjen, és térjen vissza házába,
hogy ne tegye csüggedtté testvéreinek szívét, mint amilyen
az ő szíve. (5Mózes 20:8.)**

[És beszéljenek] még a tisztak... – Miért
szerepel itt a „még”? – מוסיפין זה על דברי הפהן – Mert [a tisztak szavai]
hozzáadatnak a kohén szavaihoz. – כהן מדבר – A kohén beszél – ומשמיע
– és kihirdet [hangosan, hogy az összes katona hallja] – מן שמע ישראל – a
„Halljad Izráel”-től – עד להושיע אתכם – a „hogy segítsen benneteket”-ig. –
– ומי האיש – A „Ki az a férfi”-t ugyanakkor, – ושני ושלישי –
– a kohén mondja – כהן מדבר – és egy tiszt hirdeti ki. – וזה שוטר מדבר – Ezt [a verset] pedig
egy tiszt mondja – ושטר משמיע – és egy másik tiszt hirdeti ki.

Ákivá – רבי עקיבא אומר – **...aki félénk és csüggedt szívé...** – הנירא ורד הלכב – rabbi azt mondta: – כמשמעו – az egyszerű jelentés szerint értelmezzük: – שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה – nem képes megmaradni a hadrenden belül, – ולראות חרב שלופה – ahol szembe kell néznie [az ellenség] kivont kardjával. – רבי יוסי הגלילי אומר – Joszé Háglili rabbi [viszont] azt mondta: – הנירא מעברות שבנדו – aki az elkövetett vétkei miatt fél. [Mert vétkeik méltatlanná teszik őket Isten védelmére.] – ולכך תלתה לו תורה לחזור – Azért szolgált a Tóra ürügyet a visszatérésre – על בית וכרם ואשה – az illetőháza, szülője vagy felesége miatt, – לכסות על החוזרים בשביל עברות שבנדם – hogy védelmezze azokat, akik visszatérnek [a csatából] vétkeik miatt, – שלא יבינו – hogy senki se tudhassa, – שהם בעלי עברה – hogy ezek törvényszegők. – וקראוהו חונן – Akik észreveszik, hogy visszatérték, – אומר – majd azt mondják: – „Talán házat épített – או נטע כרם – vagy szőlőt ültetett – או ארש אשה – vagy menyasszonyt jegyzett el magának.”

ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה, וצרת עליה. (דברים כ, יב)

De ha nem köt veled békét, hanem háborút visel ellened, akkor vedd ostrom alá. (5Mózes20:12.)

De ha nem köt veled békét, hanem háborút visel ellened... – הכתוב מבשרך – A Szentírás arról tájékoztat, – סופה להלחם – hogy ha [az a város] nem köt békéd veled, – אם תניחנה ותלך – akkor végül harcba fog szállni veled, – אם תניחנה ותלך – amennyiben visszahúzódsz és elvonulsz.

...akkor vedd ostrom alá. – אף להרעיבה ולהצמיאה – Akár éheztetéssel és szomjaztatással is, – ולהמיתה מיתת תחלואים – vagy halálos betegségekkel való sujtással.

כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לגדח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת, כי האדם עץ השדה לבא מפניו במצור. (דברים כ, יט)

Midón ostromolsz egy várost sok napon át, harcolva ellene, hogy bevedd, ki ne pusztítsd annak élő fáját, fejszét emelve rája, mert arról ehetsz, azért ne vágd ki; talán ember-e a mező fája, hogy ostromod alá kerüljön előtted? (5Mózes 20:19.)

...sok... – שלשה – **...sok...** – רבים – **...napok...** – שנים – Két [napon át]. – אין צרין על – Ebből következtek [a bölcsek] arra, – מכאן אמרו – hogy nem ostromlunk nem-zsidók lakta városokat – עירות של גוים פחות – מושלשה – kevesebb, mint három nappal szombat előtt. – ושלשה ימים קודם לשבת – És az is megtudható a versből, – שפותח בשלום שנים או שלשה ימים – hogy béketárgyalásokat két vagy három[26] napon át kell folytatni. [Hiszen a „sok napon át” az ostrom és a harc között áll, utalva arra, hogy ideális esetben történnie kell valaminek az ostrom és a csata között, ez pedig a béketárgyalás.[27]] – וכן הוא אומר – Hasonlóan ez áll [a Szent

- [5] Uo. 12:8.
- [6] 1Sámuel 10:8.
- [7] Uo. 13:8.
- [8] Uo. 13–14.
- [9] Jechezkél 45:13.
- [10] A „chomer” az egy kor. 1 kor = 248 l.
- [11] Egy éfá az három szeá.
- [12] 1Sámuel 25:18. A Talmud (*Chulin* 137b.) a következőképpen interpretálja ezt a szövegrészt: „öt juhot, amely cselekvést követel,” azaz, amelyek megkövetelik a tulajdonostól, hogy „a nyírás elejének” aktusát megcselekedje.
- [13] Hoséa 4:12.
- [14] A Tóra által említett minden kivégzés megfojtás által hajtandó végre, hacsak egy-egy konkrét esetben másképpen nem rendelkezik az Írás.
- [15] 19. vers.
- [16] Jeremiás 27:16.
- [17] Uo. 19-22.
- [18] 2Sámuel 6:6.
- [19] 3Mózes 19:17.
- [20] A „vétek” szándékos törvényszegésre utal, amely testi fenytést vagy pénzbüntetést von maga után. A „bűn” viszont akaratlanul elkövetett törvényszegésre utal, amely alól vétekáldozat meghozatala révén lehet feloldozást nyerni. Egyetlen tanú vallomása nem fogadható el elegendő bizonyítékként a fentebbi jóvátételek elrendeléséhez.
- [21] Jóllehet egy jogerős dokumentumban rögzített tanúvallomás, amilyen például egy kötelezvény vagy kötlevél, érvényes. Egyes vélemények szerint (Maimonidész, *A tanúskodás szabályai*, 3:4.) az ilyen dokumentum érvényes mivolta rabbinikus rendeleten alapul.
- [22] 82:1.
- [23] Uo. 119:121.
- [24] Bírák 6:16.
- [25] 2Mózes 15:19.
- [26] Az, hogy két vagy három napon át kell béketárgyalásokat folytatni, az a körülményektől függ. Például, ha az ostromlott városba felmentő sereg várható a harmadik napon, akkor a béketárgyalásokat még ezt megelőzően kell lezárni.
- [27] A lubavicsi rebbe, *Likuté szichot* XIV., 81. l.
- [28] 2Sámuel 1:1.